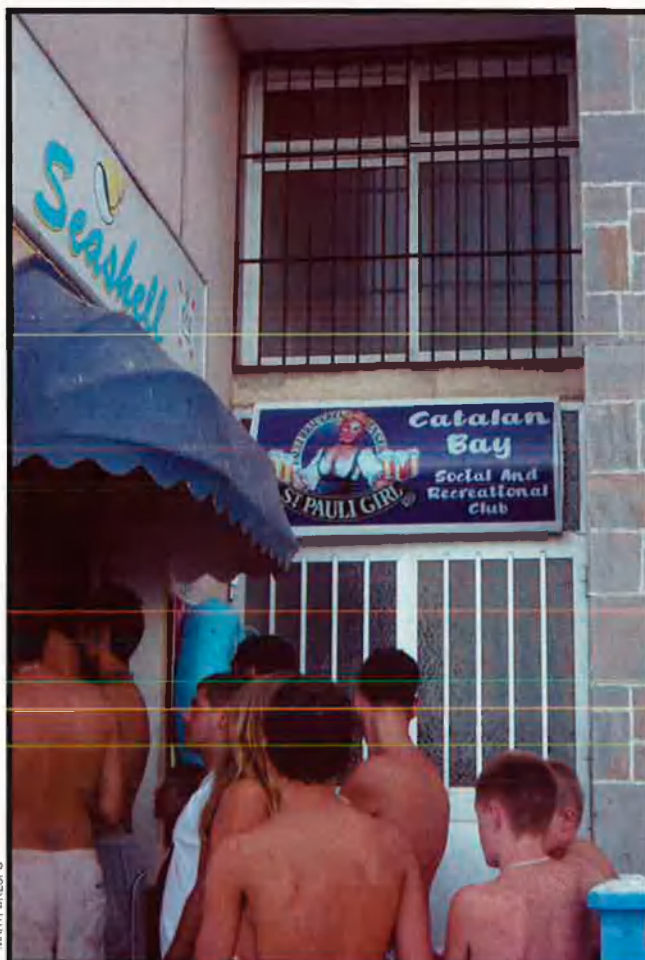

El nostre Gibraltar

El tombant dels segles XVII i XVIII és crucial per a l'actual configuració del nostre país. La integració de les comarques de Catalunya Nord a França pel tractat dels Pirineus (1659), la pèrdua de furs i institucions propis al Principat i al País Valencià amb els decrets de Nova Planta, i el període de dominacions estrangeres de Menorca són factors clau per entendre la situació actual d'aquests territoris. Però fa exactament tres-cents anys hi va haver un altre episodi històric, que encara no ha cicatritzat, en el qual van intervenir en primera persona un grapat d'homes provinents de tots els Països Catalans: la presa de Gibraltar.

A mosaic illustration of a landscape. The foreground is a dark blue mosaic representing water. In the middle ground, there is a large, rounded landmass or island composed of a mosaic of brown, tan, and yellow tiles. The sky above is a light blue mosaic. In the center of the water, there is a white oval containing the word "CAT" in bold, black, sans-serif capital letters.

CAT

MARTÍ CRESPO

A la dreta, un club de la ciutat que porta el nom de la badia dels Catalans, i a l'esquerra, aquesta platja des de dues perspectives. La toponímia de Gibraltar conserva records de les tropes dirigides pel general valencià Basset.

L 1 d'agost de 1704 deu vaixells anglesos i deu d'holandesos van entrar a la badia d'Algesires i van formar línia de batalla encarades a les mal protegides fortalises espanyoles de Gibraltar, una plaça capturada als musulmans dos-cents cinquanta anys abans i enclavada just a la falda d'un imponent penyal. El príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, virrei del Principat de 1698 a 1701, va lliurar com a comandant suprem de l'expedició a les migrades forces assetjades de Diego Salinas una carta de rendició signada per Carles d'Àustria, pretendent a rei de les Espanyes després de la mort sense descendència de Carles II. La negativa de Salinas a trencar el jurament de fidelitat a l'altre aspirant al tron espanyol, el borbó Felip d'Anjou, va desencadenar l'atac per terra i mar dels soldats de la Gran Aliança formada a l'Haia el 1701 per Anglaterra, els Països Baixos i Àus-

tria. Una pluja de projectils (17.400 d'anglesos i 23.500 d'holandesos) van arrasar no sols bona part de vila i muralles, sinó també la moral dels atacats. El 3 d'agost, un nou missatger del príncep lliurava la carta de rendició incondicional de la plaça, que Salinas va acceptar per evitar un bany de sang entre els cinc

La negativa de Salinas a trencar fidelitat amb Felip d'Anjou va desencadenar l'atac dels soldats de la Gran Aliança

milers d'habitants que hi havia a l'interior de la ciutat. És així com el vespre del diumenge 4 d'agost de 1704 Jordi de Hessen-Darmstadt "entrava pel portal de la muralla que dóna a ponent dintre de la vila de Gibraltar i en prenia possessió en nom del rei Carles III", en paraules de l'historiador Antoni Porta al llibre *La victòria catalana de 1705* (Pòrtic, 1984).

El record de les atrocitats comeses pels britànics al frustrat assalt de Cadis dos anys abans, en el que va ser el tret de sortida de la guerra de Successió al tron hispànic, juntament amb els excessos i saquejos dels mateixos soldats contra la població civil de la plaça, va empènyer la majoria d'habitants de Gibraltar a sortir-ne en massa i a començar un llarg exili a pocs quilòmetres del penyal (vegeu el quadre de la pàgina 22). De 4.000 a 6.000 ànimes que vivien dins les muralles de l'antiga fortalesa espanyola, la documentació de l'època sols enregistra

una seixantena de persones i dos capellans que van gosar restar-hi sota custòdia civil del comissari reial de l'expedició, Jordi de Hessen-Darmstadt, i sota control militar de les forces angloholandeses.

Catalans a l'atac. En aquesta campanya, la primera reeixida per la flota aliada de l'almirall anglès George Rooke a les costes peninsulars, hi van participar de manera activa més personatges lligats directament al nostre país que no pas l'exvirrei del Principat. Així, sota les ordres del jove príncep alemany sabem que hi havia entre tres-cents i quatre-cents catalans, "capellans, militars, voluntaris i gent d'ofici", que es van afegir a l'expedició aliada sobretot després de l'intent d'assalt de Barcelona, el mateix 1704.

Entre aquests darrers hi havia la seva ombra i mà dreta al camp de batalla durant molts anys, el general maulet valencià Joan Baptista Basset i Ramos, que amb un llarg historial d'activitat militar a les ordres dels exèrcits imperials de Carles III pel Milanesat, Hongria, Eslavònia i Transsilvània, es va unir en vida, lleialtat i amistat amb Jordi de Hessen-Darmstadt, "encara que dins dels límits del seu diferent estatus social", com bé matisa José L. Cervera Torrejón a *Basset: mite i realitat de l'heroi valencià* (Eds. Tres i Quatre, 2003). "Jordi de Hessen-Darmstadt, per la seva alta posició social i valor que ratllava en la inconsciència, era un autèntic líder dels joves nobles alemanys i dels professionals aventurers com Basset, tots ells units estretament en el seu particular quest de glòria i honors."

Ambdós ho van aconseguir, però mentre que l'un va tenir la fortuna de morir heroicament en combat en plena joventut (a l'assalt a Montjuïc, el setembre de 1705) i de viure cobert d'honors, l'altre, Basset, va tenir la sort de sobreviure la joventut i de gaudir d'un fugaç moment de glòria, però amb l'infortuni de patir pressó, exili i solitud en la maduresa i la vellesa" (vegeu el requadre de la pàgina 23). El fugaç moment de glòria d'aquest artiller i enginyer valencià, amb coneixements de "balística i poliorcètica", es pot delimitar entre 1701 i 1704, quan va

En la conquesta de Gibraltar de 1704 participaren el valencià Joan Baptista Basset i l'exvirrei del Principat, Jordi Hessen-Darmstadt

acompanyar com a general de l'exèrcit imperial de Carles d'Àustria el príncep Jordi primer a Viena i Anglaterra, i després a Lisboa i Gibraltar.

En la presa del penyal, el general Basset va ser al capdavant dels dos cossos de catalans que Hessen-Darmstadt va crear amb els soldats i voluntaris embarcats als aiguamolls de la costa de Barcelona mesos abans: la Bateria Catalana, amb les peces d'artilleria emplaçades a l'istme arran de mar que enllaça el penyal i el continent, i la Companyia Catalana. En conjunt, uns 350 homes, alguns noms dels quals ens han pervingut gràcies als escrits de Feliu de la Penya.

Com bé detalla Antoni Porta, "entre l'oficialitat catalana hi havia Nebot, Mulet, Carreras, Casamitjana, Birolà, Barnoya i Serra", com també Jaume Borguny, capità de les milícies voluntàries catalanes i que va perdre la vida a Gibraltar, o Josep Corrons, capità del port els primers anys de dominació aliada. Els cossos catalans i holandesos s'escapen generalment en les fonts bibliogràfiques de les atrocitats i la mala fama que van arrossegar els soldats britànics al penyal, majoritaris en l'expedició.

"Els catalans a Gibraltar –ho reconeixen els escriptors anglesos– feren el que

pogueren i es posaren fins i tot en perill personal per fer respectar la religió i la vida" dels pocs pobladors que restaven a la vila. Una actitud, val a dir, que va molestar Rooke i la resta de comandaments militars anglesos a la plaça, i que ja de bon començament va encendre discòrdies entre el representant de Carles III al "territori alliberat" de Gibraltar i els de la reina Anna d'Anglaterra. La decisió del príncep Jordi de designar governador militar un coronel catòlic irlandès, Henry Nugent, va afegir sens dubte més llenya al foc. Però les desavinences entre els aliats es van manifestar, clarament, amb la visió que tenien de la potencialitat de Gibraltar, ja contraposada des del mateix consell de guerra que es va reunir el 28 de juliol de 1704 a bord del Ro-

A dalt, la reina Isabel II. La corona anglesa és la propietària de Gibraltar. Pel tractat d'Utrecht se li va cedir a perpetuïtat.

yal Catherine i on es va decidir atacar un port com Gibraltar, molt menys atractiu aleshores que Cadis o Maó, per raons diametralment diferents: mentre per a l'exvirrei català Jordi l'alliberament d'un primer port espanyol per a la causa austriacista podia obrir les portes a altres capitulacions (com la inexpugnable Ca-

La majoria de gibraltarenys van començar un exili a poca distància del Penyal

dis, Barcelona i València, Madrid...), per a l'almirall Rooke l'acceptació de la presa d'un penyal poc protegit responia a la cerca desesperada d'una victòria que el fes quedar bé davant de Londres després de mesos de fracassos militars. La preocupació de Hessen-Darmstadt per mirar de convèncer els comandaments aliats de la necessitat de conservar una plaça d'alt valor estratègic com a base per a futures

operacions topava frontalment amb l'actitud dels anglesos, que durant els primers temps no volien quedar-se al penyal perquè consideraven que era un parany impossible de defensar.

Vencent aquestes reticències, tot just entrar a la ciutat el príncep Jordi va encarregar al general Basset de reconstruir com a enginyer en cap les parts de la fortalesa més malmeses, amb vista a poder

San Roque, l'altre Gibraltar

Amb 30.000 habitants cadascuna, i compartint bandera, escut, parròquia i confraries, Gibraltar i San Roque són la cara i la creu d'una mateixa moneda. El 4 d'agost de 1704, arran de l'ocupació angloholandesa i catalana de la fortalesa de Gibraltar, la immensa majoria dels 5.000 habitants de la plaça espanyola van decidir deixar enrere cases i propietats abans que retre obediència a l'aspirant al tron Carles d'Àustria primer, i a les autoritats angleses després. L'ermita de San Roque, a sis quilòmetres del penyal, va ser el lloc triat pel *cabildo* (l'"ajuntament") a l'exili i bona part dels refugiats per establir-hi la "Ciudad de Gibraltar en su campo" o "Nuevo Gibraltar". Després de dècades d'espera infructuosa per recuperar la ciutat abandonada per la força, el nou nucli de la comarca del Camp de Gibraltar va adoptar oficialment el nom de San Roque, amb el lema "*La ciudad donde reside la de Gibraltar*" i amb dos centres urbans més, actualment ja segregats: Los Barrios i Algesires. De tot això, en parlem probablement amb la persona que més sap del municipi, Antonio Pérez. Aquest membre del Fòrum per l'Encontre dels Pobles de Gibraltar, una iniciativa nascuda al 2002 en resposta al darrer referèndum de la colònia, és el cronista oficial de San Roque, un càrrec que depèn de la Regidoria de Cultura, que s'encarrega d'investigar i difondre el llegat històric de la població. En un despatx situat a quatre passes de la sala del Palau dels Governadors on s'exhibeix el penó original que al 1502 va atorgar la reina Isabel la Catòlica a Gibraltar, amb la torre i la clau que també exhibeixen amb orgull els *yanitos* del penyal, Pérez no s'està de repetir una vegada i una altra una pregunta que tots els mitjans de comunicació que el visiten li deixen caure en algun moment de l'entrevista: "No, els habitants de San Roque no tenim cap mena d'animadversió pels gibraltarenys actuals. Han passat tres-cents anys i la gent ara és més realista". Això no treu, tal com puntualitza ràpidament, la reclamació d'un "respecte per la memòria històrica". De fet, molts espais del municipi duen noms evocadors dels fets de tres segles enrere, com la barriada del pastor Simón Susarte, el carrer del pare Juan Romero de Figueroa i el quarter Diego Salinas. Gratant una mica més en les relacions amb els gibraltarenys, a banda d'una normalitat com la que permet que un *yanito* sigui el comentarista taurí de la televisió local de San Roque, també es deixen entreveure alguns recels de fons. Pérez

els veïns de Gibraltar que no van voler reconèixer l'aspirant al tro Carles d'Àustria van abandonar la ciutat i es van instal·lar al costat de l'ermita de San Roque, situada on ara hi ha l'església que es veu a la foto de dalt. El lema de San Roque és que hi viu la gent de Gibraltar.

Basset, l'heroi valencià

afrontar amb garanties un setge que ja s'articulava a terra ferma amb la concentració de 7.000 soldats francoespanyols.

El 26 d'octubre començava el primer d'una dotzena llarga d'encerclaments que, al llarg de tres segles, ha patit Gibraltar. Un setge que, per sorpresa, no va rebre cap atac provinent de l'istme o de mar, sinó de dalt de tot de la roca. Acompanyats per Simón Susarte, un pastor gi-

està convençut, per exemple, que la decisió de l'Espanya franquista de fer parlar representants de San Roque davant el comitè de descolonització de l'ONU al 1964 per exigir la tornada dels "refugiats" i la sobirania de la plaça encara ara aixeca el temor dins el penyal que es pugui tornar a repetir la presència d'un poble desplaçat, "reflex de la víctima", en altes instàncies internacionals. Sobre les celebracions que durant tot l'any es fan al voltant del tricentenari de la conquesta britànica de Gibraltar, Pérez es pregunta què se celebra realment: "Un alliberament? Una ocupació militar? Un desplaçament de població? La identitat britànica?". Per evitar "mantenir el record d'una tragèdia", a proposta seva San Roque ha decidit traslladar el seu particular tricentenari al 21 de maig de 2006, data just tres segles després de la signatura dels despatxos reials de Felip V per a la fundació del poble. Respecte al futur, el cronista apunta alguna línia més enllà del debat enverinat de la sobirania: si durant un llarg període històric el Camp de Gibraltar ha tingut molta dependència econòmica de la colònia, avui la comarca no depèn tant de Gibraltar com els gibraltarenys d'Espanya. En la situació actual, "els habitants de la roca necessiten una expansió vital per mantenir la seva qualitat de vida". Potser així, insinua Pérez, es pot explicar que el 4 d'agost al matí un bon grapat de *yani-tos* es manifestessin com una sola veu contra Espanya i a la tarda creuessin la frontera per practicar el seu esport predilecte a la "costa del Golf".

M. C.

La figura del valencià Joan Baptista Basset i Ramos (1654-1720) és recurrent en la història militar europea de la darrerria del segle XVII i els primers compassos del XVIII. Probablement enrolat a l'exèrcit imperial de Carles d'Àustria a través dels terços valencians, oferts cada any pel Regne de València davant l'amenaça d'una possible ocupació francesa del Principat, Basset va acumular més de vint anys de campanyes bèl·liques, primer a Itàlia i després a Alemanya, Hongria i els Balcans. És en aquests territoris en disputa amb l'imperi otomà on entra sota la influència directa i personal del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt, senyor d'un petit estat alemany al servei dels

exèrcits dels Habsburg. A més d'oferir-li protecció, el futur virrei del Principat el va impulsar a assolir el grau d'enginyer i artiller. El 29 de juny de 1695 Basset va tornar a la península Ibèrica després d'una llarga absència, fet "un expert coronel d'enginyers imperial amb quinze anys de serveis en guerres llunyanes i molt dures", com apunta José L. Cervera Torrejón, que ha resseguit la vida d'aquest personatge sacrificat per les llibertats de la corona d'Aragó en la guerra de Successió al llibre *Basset: mite i realitat de l'heroi valencià*. De 1700 a 1704, acompanyant el príncep Jordi en la campanya pel Principat i Gibraltar (on va arribar a ser governador civil durant una temporada), va aprendre la guerra de guerrilles a què recorerà posteriorment en l'intent d'aixecar el País Valencià contra Felip V i a favor del candidat austriacista al tron espanyol. Esgrimint com a única arma la promesa verbal de l'arxiduc Carles d'Àustria que quan sigui rei efectiu de València suprimirà els drets nobiliaris sobre els camperols i els odiats impostos

d'entrada de mercaderies a les ciutats, Basset i l'exèrcit popular de llauradors maulets no va trobar resistència en la seva marxa cap a València: Dénia, Gandia, Alzira i Xàtiva, entre altres viles, es van sumar entusiastes a la revolta contra Felip de Borbó. Amb bona part de poblacions del regne adherides al nou monarca, Bas-

set va esdevenir excepte en el nom l'autèntic virrei de València. Però l'incompliment de les mesures antinobiliàries propugnades de viva veu per Carles III i el temor de la popularitat del general valencià sobre les classes populars van encendre aviat les enveges i els recels dins el mateix bàndol austriacista, mentre les tropes francocastellanes es reorganitzaven i

Joan Baptista Basset va reconstruir les defenses del Penyal i en va ser governador.

llançaven el contraatac aprofitant el degavell de la nova administració al País Valencià. Basset, empresonat a traïció, ja no va tenir temps en ser alliberat de preparar una defensa consistent i va acabar veient com el 29 de juny de 1707, després de la batalla d'Almansa, Felip de Borbó va abolir els furs de València i va reduir el regne, "por el justo derecho de conquista", a les lleis de Castella. Al capdavant de partides de miquelets, Basset encara protagonitzà atacs contra les tropes borbòniques en un moviment de lluita i retirada que els va dur cada vegada més al nord, fins a arribar a la part del Principat encara sota la casa d'Àustria. Després de participar en la desesperada defensa de Barcelona, l'entrada del duc de Berwick a la capital catalana l'11 de setembre de 1714 va marcar el període més fosc del general i de molts altres companys catalans i valencians capturats a l'interior de la ciutat. Fins al 1719 va ser empresonat a Alacant i al castell d'Hondarribia, d'on finalment es va poder escapar amb 65 anys cap a la cort de Carles III, a Viena. M. C.

braltareny bon coneixedor de l'escarpat vessant oriental del penyal, cinc-cents homes armats van escalar la nit del 10 de novembre la muntanya amb la intenció de caure damunt la fortalesa per l'únic punt no fortificat. El crit d'alarma llançat per una guarnició britànica permeté a la companyia de catalans, probablement comandada per Basset, de foragitar els invasors i de desbaratar un dels intents de recuperació espanyola del penyal amb més probabilitats d'èxit.

Més enllà d'aquest episodi, la historiografia deixa pocs testimonis més de la presència dels catalans i del valencià

Alguns llocs, com la badia dels Catalans, recorden la participació de principatins en la presa del Penyal

al penyal, on a poc a poc l'abassegador pes militar anglès i la creixent confiança en la protecció i defensa d'aquest minúscul territori de sis quilòmetres quadrats van anar donant pas a una dominació britànica que va esborrar, amb el tractat d'Utrecht de 1713, qualsevol referència a la conquesta i rendició de la plaça, nou anys abans, en nom de l'obediència al "rei de les Espanyes" Carles III.

Sí que resten, amb tot, noms de lloc que testimonien la petja catalana al penyal. Al cantó est de la roca, on actualment hi ha el petit poblat de pescadors

Spanglish al sud d'Europa

“**E**l pan viene frozen”. Una frase com aquesta, a Gibraltar, és fàcil d'escoltar en una fleca. Una immensa majoria dels 30.000 súbdits de la graciosa majestat enrocats a dos passos de la costa africana, des del policia fins al ministre principal, passant pel botiguer i el taxista, fa dècades que practiquen diàriament el *yanito*, una barreja perfecta i en la justa mesura d'andalús i "gibrish", l'anglès amb accent mediterrani. En un cas molt semblant al de l'*spanglish* parlat al sud-oest dels EUA pels emigrants mexicans, l'ús indistint de les dues llengües i "el canvi de codi és un símbol de la identitat local i també un mitjà a través del qual els gibraltarenys poden esquivar l'adscripció a una comunitat cultural britànica o espanyola associada amb la tria de l'opció monolingüe de l'anglès o l'espanyol". Aquesta és una de les conclusions de la professora de la Universitat Autònoma de Barcelona Melissa Moyer, autora d'un

dels estudis principals sobre la complexitat lingüística al penyal. A la tesi doctoral *An Analysis of Code-switching in Gibraltar* (1993), Moyer aclareix que el concepte de *yanito* no sols s'aplica com a gentilici i per parlar de l'alternança constant d'andalús i anglès, sinó també al mig miler de mots de substrat genovès, maltès, àrab i hebreu que conserven encara les generacions més grans. En l'origen i el manteniment del bilingüisme gibraltareny hi ha, d'una banda, l'ús familiar i ininterromput de l'andalús (malgrat que el component poblacional d'origen espanyol sempre ha estat minoritari en el conjunt del cens) i, d'una altra banda, l'evacuació de tots els civils durant la Segona Guerra Mundial en territoris anglòfons, la implantació a la segona meitat del segle XX del sistema educatiu

"Focona" (Four Corners, l'antiga frontera) és una de les moltes paraules que esquitxen el *yanito*, la parla característica de la ciutat.

britànic al penyal i la tendència a completar estudis en universitats angleses. Un fenomen paral·lel al del *yanito*, però força menys conegut, és la influència de la coldnia en la parla de La Línea de la Concepción, una població nascuda fa 200 anys al voltant de l'antiga línia de defensa fronterera espanyola. La proximitat geogràfica de la ciutat amb Gibraltar, juntament amb els milers de treballadors que diàriament creuen la duana per anar a treballar en terra britànica, ha afavorit l'adaptació al seu vocabulari de paraules i expressions angleses. *Liquirbá* (regalèssia), *focona* (de "Four Corners", nom que rebia la frontera antigament), *mebli* (joc de bales), *bequinpagua* (llevat), *chuar* (triar), *quequi* (pa de pessic), *rolipop* (Chupa-Chups) i *picle* (mostassa) en són alguns exemples vius. M. C.

d'origen genovès de la Caleta, encara avui s'anomena badia dels Catalans (Catalan Bay). Entre les moltes hipòtesis que s'han llançat sobre el nom, la de l'actual bisbe catòlic de Gibraltar, Charles Caruana, que relaciona directament els tres centenars d'homes catalans de la primeria del segle XVIII amb el topònim. El mateix bisbe Caruana em confirma que l'edifici al costat de la catedral de Santa Maria la Coronada, en ple Main Street de Gibraltar, era conegut fins que el van enderrocar el 1960 com a Spanish Pavillion, en record del pavelló on es van allotjar als primers temps els dos cossos catalans i l'espanyol sota les ordres directes del príncep Jordi.

Desembarcament menorquí. La marxa de bona part de catalans de Gibraltar després del primer setge de la fortalesa, seguint els passos de Jordi de Hessen-Darmstadt i el general Basset cap a altres expedicions, com l'assalt reeixit de Barcelona l'estiu de 1705, no va deixar la plaça sense representants del nostre país. Ben al contrari, a recer de les forces d'ocupació militars britàniques, Gibraltar comença a rebre amb els braços oberts població civil per poder cobrir les necessitats bàsiques de la ciutat: paletes, comerciants, sabaters, forners, homes d'església...

És així com s'explica que al llarg del segle XVIII, i malgrat els setges periòdics a què van ser sotmesos, centenars de persones s'acostessin al penyal a la recerca de noves perspectives. Com és normal, les autoritats angleses van esperonar l'arribada de súbdits de territoris pròxims sota bandera britànica, com Malta i Menorca, però també de pobles eminentment mariners i comerciants de la Mediterrània com són els genovesos, els jueus sefardites del nord del Marroc i els portuguesos. També hi ha documentats alguns savoians, com una tal família Picasso. El 1753, d'un cens de 1.816 *y-anitos* (el gentilici dels gibraltarenys, probablement derivat del típic nom genovès Gianni), 597 eren de la Sereníssima República de Gènova, 575 eren jueus i 351, britànics. No és estrany, doncs, que els dos plats més típics de la gastronomia gibraltarenya siguin la *calentita genovesa* (un pastís de farina de cigrons) i la *tar-*

El 1756, quan França pren Menorca als anglesos, molts menorquins s'exilien a Gibraltar

ta de acelgas, originària de la tradició culinària jueva. És així com es forja una població autòctona, amb dos components principals (els súbdits de Gènova i els hebreus fugits de la Santa Inquisició espanyola, encara vigent a l'altra banda de l'istme de Gibraltar) i un grapat de gentes diverses procedents d'altres racons de la Mediterrània, entre els quals destaca el component originari de Menorca.

Una important onada de menorquins es produeix durant l'ocupació temporal de l'illa petita de les Balears pels francesos,

el 1756. Molts illencs compromesos amb la dominació britànica o obertament anglòfils en van ser expulsats i es dirigiren cap a Gibraltar, on la Junta d'Ancians va demanar a les autoritats militars que fessin el possible per acollir-los en barraques primer, i facilitar-los la integració després, al teixit comercial i social de la ciutat, tal com encara confirma una simple ullada als nombrosos cognoms menorquins que apareixen a la guia de telèfons del penyal. Al costat de desenes de Baglietto, Benady, Harrison i Rodríguez, hi apareixen Abrines, Bacarissas, Cardona, Fabre, Gomila, Orfila, Piris, Pons, Pratts i Triay.

Un cas a part, però de capital importància en el primer segle d'ocupació britànica, el tindran els capellans de Maó i Ciutadella cridats expressament pels governadors anglesos per assistir la gran majoria de fidels catòlics (genovesos, menorquins, portuguesos, espanyols i maltesos). Des de la mort dels pares Juan Romero de Figueroa i José López de Pena, els dos únics religiosos que s'havien quedat a la fortalesa després de l'entrada de les forces de la Gran Aliança el 1704, i en paral·lel a les peticions al

Un centre comercial, en ple Main Street, ocupa el lloc on hi havia fins el 1960 el conegut com a Spanish Pavillion, que va acollir les tropes catalanes que participaren en la presa del Penyal.

papa de Roma perquè s'engegui el reconeixement formal de l'autoritat canònica independent de la parròquia de Gibraltar respecte del bisbat de Cadis, la nova administració britànica va començar a recórrer a agustins i franciscans de la "fidel" Menorca.

Des del novembre de 1733, data del primer religiós de Maó documentat als arxius de la catedral, Francesc Ignasi Ximénez, van passar per la parròquia de Santa Maria la Coronada Antoni Fontcoberta, Joan Febrer i els germans Rafel i Francesc Messa. Aquest darrer, assistit en tot moment pel genovès Pietro Reymundo, va viure un dels períodes més foscos dels tres segles de dominació britànica de la fortalesa. De l'11 de

A la guia de telèfons de Gibraltar es troben encara molts cognoms menorquins, com Orfila, Gomila, Piris, Pons, Fabre o Cardona

juliol de 1779 al 12 de març de 1783, les tropes espanyoles van sotmetre Gibraltar al Gran Setge, encapçalat pel mariner mallorquí Antoni Barceló, durant el qual van restar a la població sols la guarnició defensiva anglesa i un grup de civils que van renunciar a ser-ne evacuats.

Entre ells hi havia el capellà menorquí. Les dificultats i penes viscudes sota el foc de les bateries flotants ideades per Barceló van tenir efectes nefastos en la salut de Francesc Messa, que poc després d'acabar-se el setge va esgotar els darrers instants de vida. Curiosament, Messa va ser el darrer representant de l'església catòlica a Gibraltar abans de ser reconeguda com a diòcesi indepen-

Territori blaugr

"No miro mai el rellotge. La vida aquí és tranquil·la i segura, i la gent és molt oberta." Qui descriu amb aquests termes Gibraltar no rep cap sou de l'oficina de turisme local, sinó que és l'única persona que actualment exerceix de catalana en aquest complex extrem meridional de la península Ibèrica. La Maite Garsaball no descendeix de cap dels 300 catalans que fa tres segles van ajudar a capgirar la història d'un territori primer musulmà, després espanyol i actualment britànic, sinó que el seu lligam amb aquest roquissar juràssic és més recent, del 14 de desembre de 1996, quan en un casament a Barcelona va conèixer un *yanito* que li va robar el cor, John Gómez. Quatre mesos més tard era ella qui es vestia de blanc a l'espectacular cova de Sant Miquel de Gibraltar, després d'haver deixat feina i família a la capital catalana. El procés d'aterratge a la societat gibraltarenya, "massa desconeguda per tothom", va ser ràpid i decidit: "Jo no torno a Barcelona." La defensa aferrissada de l'*statu quo* actual a Gibraltar, a mig camí entre colònia i nació lliure associada, l'acosta a la resta de la població. "No he volgut saber mai res de la política, però una vegada ets aquí t'hi aboques per força." No en va, en aquesta velocitat integració a la pinya gibraltarenya hi té molt a veure la persona amb qui comparteix projecte vital. John Gómez, a més de ser propietari d'unes quantes terrasses al pulmó comercial de la ciutat, té al currículum l'honor d'haver estat un dels impulsors fa onze anys de la diada nacional *yanita*, el 10 de setembre, en commemoració de l'entrada en vigor de la constitució del territori. També és al darrere de "l'uniforme oficial" de les grans manifestacions d'exaltació patriòtica: samarreta vermella i pantalons blancs, els colors de la bandera gibraltarenya. El dia que hem quedat per xerrar una estona, el 4 d'agost, justament milers de conciutadans han seguit les seves indicacions per "encerclar la nació" amb una espectacular cadena humana bicolor en honor dels tres segles d'ocupació

La penya del Barça és la que té més socis de Gibraltar. A sota, un dels seus fundadors, en John Gomez, que també és l'impulsor de la Diada Nacional de Gibraltar, i casat amb una catalana, Maite Garsaball, que s'ha integrat perfectament en la petita societat del Penyal.

Els enginyers reials de l'Armada Britànica en un dels actes de celebració del 300è aniversari de la sobrania britànica de Gibraltar.

britànica. En John em confessa, poc després, que al cor encara té lloc per a uns altres colors: els blaugrana. És un dels 200 socis del FC Barcelona Supporters Club, la penya de futbol més nombrosa i veterana de Gibraltar, nascuda oficialment fa deu anys. L'ànima de l'entitat és Pepe Moreno, director gerent d'una empresa d'instal·lació d'antenes i enfollit pel Barça "des de ben petit". El primer que s'afanya a explicar-me és que ja té entrades per a ell i els seus dos néts per al Gamper d'enguany. No és l'única penya a Gibraltar, reconeix, però sí la més important en socis i simpatitzants. "També en tenen el Bilbao, el Newcastle, el Manchester United i el Reial Madrid." M'haig de fer repetir el darrer equip: madridistes al penyal? Aquest exjugador de la modesta selecció de Gibraltar aclareix ràpidament que els *yanitos* tenen una estranya capacitat per no mesclar futbol i política. Una regla que no s'aplica aquest gibraltareny del Barça que perd la gana amb les derrotes de l'equip blaugrana, ja que per a ell ser culer és una manera més d'anar contra (el) Madrid. Un nét seu, em comenta orgullós, sembla que encara va més fort: quan va fer la comunió, a la família li va costar mans i mànigues fer-li entendre que s'havia de vestir de blanc.

M. C.

dent de Cadis i directament vinculada a Roma, ja en l'exercici del pare Reymundo. Sense saber-ho, el religiós menorquí també va viure en pròpia persona un dels tres ingredients bàsics que expliquen la història de la formació de la identitat gibraltarenya, sempre sota l'atenta mirada dels canons britànics.

El Gran Setge té un pes específic en la cohesió de gents de diverses nacions i procedències que formaven la primigènia població civil de la plaça, i es troba gairebé a la mateixa altura a l'hora d'explicar el procés identitari del penyal que dos episodis més recents: l'evacuació forçosa dels 16.500 habitants de la colònia durant la Segona Guerra Mundial cap a Madeira, Jamaica, Anglaterra i el nord d'Irlanda, i sobretot el darrer "gran setge" de la roca, de 1969 a 1982, amb el tancament de la reixa ordenat pel dictador Francisco Franco, mantingut pel primer "govern democràtic" de la UCD i rebaixat pels socialistes de Felipe González el 1982 amb l'aixecament del pas de persones, i el 1985 amb el de vehicles.

Sense aquests tres factors el Govern de Gibraltar actual, amb tota la població al darrere, probablement no hauria celebrat amb castells de focs i un encerclament massiu de la "nació", el 4 d'agost passat, el dret de dir tres segles després que no volen ser espanyols.

Martí Crespo

